

TARAFTAR ÖZDEŞLEŞME DÜZEYİ, YAŞAM TATMİNİ VE SERBEST ZAMAN TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Ercan POLAT¹

Keziban YOKA²

Berna CAN²

Kübra YILMAZ²

ÖZ

Bu çalışma futbol taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyi, yaşam tatmini ve serbest zaman tatmini arasındaki ilişkileri bazı değişkenler çerçevesinde incelemek amacıyla yapılmıştır. Nicel araştırma türünde olan bu çalışma için genel tarama yaklaşımlarından biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu Kayseri ilinde bulunan 90 kadın 206 erkek olmak üzere toplam 296 futbol taraftarı oluşturmuştur. Grup oluşumu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun (kolay ulaşılabilir) örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri anket aracılığıyla toplanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemiyle bireylere ulaştırılmıştır. Ölçüm aracı içeriğinde; bireylerin demografik özellikleri elde etmek için "Kişisel Bilgi Formu'nun yanı sıra, bireylerin taraftar özdeşleşme düzeylerini ölçmek için "Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği", bireylerin yaşam tatmini düzeylerini ölçmek için "Yaşam Tatminini Ölçeği" ve bireylerin serbest zaman tatmini düzeylerini ölçmek için "Serbest Zaman Tatminini Ölçeği" bulunmaktadır. Verilerin analizi için SPSS programı kullanılarak tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikler yapılmıştır.

Elde edilen verilere ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre; taraftar grubuna üye olma, eğitim seviyesi, cinsiyet, deplasman maçlarına gitme, maçları yerinde seyretme sıklığı değişkenleri taraftar özdeşleşme düzeyine etki etmektedir. Taraftarların takımlarıyla özdeşleşme düzeyi, serbest zaman tatmin düzeyi ve yaşam doyumu arasında pozitif korelasyonlar bulunmuştur. Bununla birlikte taraftar özdeşleşme düzeyi ve serbest zaman tatmininin birlikte yaşam doyumu üzerinde anlamlı yordayıcı etkisinin olduğu da belirlenmiştir. Bu sonuçlar taraftarlık özdeşleşme duygusunun ve serbest zamanlarda yaşanan tatmin miktarının bireyin tüm yaşamını ilgilendiren yaşam tatmini kavramıyla etkileşim halinde olduğunu göstermektedir.

Geliş Tarihi: 01.06.2019
Kabul Tarihi: 05.08.2019

Anahtar Kelimeler: Futbol, Taraftar Özdeşleşme Düzeyi, Yaşam Tatmini, Serbest Zaman Tatmini

COMPARISON OF RELATIONS BETWEEN FAN IDENTIFICATION LEVEL, LIFE SATISFACTION AND FREE TIME SATISFACTION

ABSTRACT

This study was conducted to examine the relationship between the level of identification of football fans with the team, life satisfaction and free time satisfaction within the framework of some variables. In this study, which is quantitative research type, relational scanning model was used from General scanning models. The research group was composed of 296 football fans, including 206 men and 90 women based in Kayseri province. The group formation was carried out by an easily accessible state sampling method from non-selective sampling methods.

Survey was used as a data collection tool in the research. The questionnaire forms were delivered by the researcher to the individuals by face-to-face interview method. In addition to the 'Personal Information Form' for demographic characteristics of individuals, the measurement tool includes "Sport Fan Identification Scale" to measure the level of supporter identification of individuals, "Life Satisfaction Scale" to measure the level of life satisfaction of individuals, and "Leisure Time Satisfaction Scale" to measure the level of free time satisfaction of individuals. Descriptive and inferential statistics were made using the SPSS program for the data obtained in the study.

According to the results of the analysis of the data obtained; the variables of membership in the fan group, education level, gender, going to away matches, frequency of watching the matches on the spot affect the level of identification of the fans. Positive correlations were found between the level of identification with teams of fans, the level of leisure time satisfaction, and life satisfaction. However, it was also determined that the level of supporter identification and leisure time satisfaction had a significant predictor effect on cohabitation satisfaction. These results show that the sense of adoration and the amount of satisfaction experienced in leisure times interact with the concept of life satisfaction, which concerns the entire life of the individual.

Key Words: Football, Fan Identification Level, Life Satisfaction, Leisure Time Satisfaction

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi BESYO, TÜRKİYE, E-posta: ercihanpolat@hotmail.com

²Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, TÜRKİYE,

GİRİŞ

Zaman evrende bulunan en değerli olgulardan biridir. Yaşam için bir sonsuzluk ölçüsü olan zaman kavramının, insan düşüncesinin bir ürünü ve göreceli olduğu ifade edilmektedir². İnsanların hayatlarına dair planlamalar yaparak işleri organize etmek için kullandığı zaman, yaşam için vazgeçilemez bir olgudur³⁶. Sanayinin ve teknolojinin gelişmesi ile insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmış ve buna paralel olarak da bu iş yükünden geri kalan serbest (boş) zaman kavramı hayatımıza girmiştir⁷. Bu nedenle de insanlar serbest zamanlarını değerlendirmek ve kaliteli vakit geçirmek amacıyla yeni uğraş alanların arayışına girmişlerdir. Bu arayış, insanları günlük zorunlu uğraşların olumsuz etkilerini uzaklaştırarak mutlu olmalarını sağlayan ve serbest zaman olarak adlandırılan yeni bir zaman dilimini oluşturmuştur.

Serbest zaman, bireyin hem başkaları hem de kendisi için zorunluluklardan kurtulduğu¹⁸, hoşnutluk duygusu uyandıran bir dilimdir³⁵. Serbest zaman, bireylerin günlük yaşamlarında onları mutlu eden etkinlikleri kapsaması açısından son derece önemlidir. Bu zaman diliminde özgürce seçilen etkinlikler bireylere tatmin duygusu yüksek bir yaşam olanağı vermektedir¹³. Temel olarak ihtiyaç, dürtü ve güdü, beklentilerinin karşılanması tatmin olarak adlandırılmaktadır³¹. Bununla birlikte, "bireylerin serbest zaman diliminde katılmış oldukları etkinlikler sonucunda, kazandıkları, ulaştıkları ve algıladıkları iyimser duygular"¹⁴,^{24, 25, 29, 45} ise serbest zaman tatmini olarak tanımlanmaktadır. Bireyler serbest zamanlarını ilgi, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda çok farklı şekillerde geçirebilmektedirler.

Bir yönüyle insanlar, serbest zamanlarını spor aktivitesi yaparak ya da taraftar oldukları takımların maçlarını takip ederek de değerlendirmektedirler. Taraftar kavramının toplumumuzda önemli bir yeri vardır. Nitekim bunun en önemli sebeplerinden biri futbol takımları arasındaki rekabetin çeşitli politik ve ekonomik sorunlardan daha ilgi çekici olmasıdır¹. Taraftar, sporcuların temsil ettikleri değerlere bağlanan, kulüplerinin faaliyetlerini maddi ve manevi olarak destekleyen kişidir^{6, 42}.

Spor taraftarı, sportif organizasyonları izler, takip eder ve bir takıma ya da sporcuya destek verir. Spor seyircisi ise, kişisel olarak ya da medya aracılığıyla karşılaşmaları yerinde veya canlı olarak izleyen bireyler olarak tanımlanmaktadır⁴⁸. Taraftar davranışının arkasında yer alan temel faktörün özdeşleşme unsuru olduğu ifade edilmektedir³⁸. Özdeşleşme ise, örgütsel kimliğin bir sonucudur ve bireylerin sosyal kimliklerinin bir parçasıdır⁴. Bir spor takımı ile özdeşleşme, bağlı olduğu takım açısından taraftarın kişisel kimliğini tanımlamasını içerir^{11,34}. Bireyin takımıyla özdeşleşmesi, psikolojik olarak tuttuğu takımla ilgilenme seviyesi ya da takımla olan psikolojik ilişkisidir^{15, 21}.

Araştırmaya konu olan diğer bir kavram ise yaşam tatminidir. Yaşam tatmini, aile, okul, arkadaş çevresi gibi yaşam alanlarından ve benlikten alınan doyum kapsayan çok boyutlu bir yapı olarak açıklanmaktadır²⁶. Başka bir ifadeyle yaşam tatmini, sadece belli bir durumu içeren doyum değil, genel anlamda bütün yaşantıdaki doyum açıklamaktadır. Özetle kişinin iş zamanı, serbest zamanı ve diğer zaman dilimindeki yaşamına gösterdiği duygusal tepki ya da tutumdur⁴³. Yaşam tatmini ile ilgili yapılan çalışmalarda yaşam tatminini etkileyen unsurlar tanımlanmıştır^{10,31}. Bunlar; ruhaniyet, neşe, yaşam standartları, medeni durum, gelir, sosyal aktivite, sağlık durumu, çalışma (iş) durumu, iş tatmini ve serbest zaman tatmini gibi unsurlardır³¹.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde, araştırmacılar, bireylerin serbest zaman tatminlerinde; büyüüp yetiştikleri yer ve eğitim seviyelerinin etkisi olmadığını belirterek, medeni durumları, ekonomik düzeyleri ve ilgilendikleri spor branşlarının çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir²². Başka bir çalışmada, serbest zaman etkinliklerine katılımın serbest zaman tatmin düzeyine etkisi incelenmiş ve bu değerler arasında önemli seviyede etkileşim tespit edilmiştir²⁷. Beggs ve Elkins (2010) ise serbest zaman motivasyonunun serbest zaman tatminine bağlantısını araştırmış ve üst seviyedeki motivasyonun serbest zaman tatmini ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir¹⁰. Öte yandan Trail (2003) genel izleyici güdülerinin özdeşleşme düzeyini pozitif yönde

etkilediğini ifade etmiştir⁴⁴. Taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatminini tek boyutlu olarak ölçüldüğü bir çalışmada³⁸ ise taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasında ise pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Takım ve oyuncu üzerinden özdeşleşmenin iki boyutlu ölçüldüğü başka bir çalışmada ise iki boyutunda taraftar sadakatini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir⁴⁹.

Serbest zaman tatmini kavramı pek çok toplumun çok önem verdiği ve üzerinde dikkatle durduğu bir konu olmakla beraber ülkemizde bu alanda yapılan çeşitli araştırmaların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte konunun farklı değişkenlerle ele alınarak incelemesi için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bir serbest zaman etkinliği olan spor seyirciliği ve taraftarlık, özdeşleşmeyle beraber tatmin duygularını da olumlu yönde etkileyecek potansiyele sahiptir. Bu tür serbest zaman aktivitesi ise bireyin yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecek önemli sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu kapsamda çalışmanın amacı, futbol taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyi ile serbest zaman tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişkilerin çeşitli değişkenler çerçevesinde incelenmesinin yanısıra elde edilecek bilimsel sonuçlar doğrultusunda problem çözümüne yönelik bazı öneriler sunmaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel araştırma türüne göre tasarlanmış olup, genel tarama yöntemlerinden biri olan karşılaştırma türünde ilişkisel tarama modeli²⁸ problem çözümü için kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın örneklem grubunu Kayseri de yaşayan 90 kadın 206 erkek olmak üzere toplam 296 futbol taraftarı oluşturmuştur. Örneklem seçiminde seçkisiz olmayan örneklem seçim yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Dört bölümden meydana gelen anketin ilk bölümünde "Kişisel Bilgi

Formu", ikinci bölümünde "Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği", üçüncü bölümünde "Yaşam Tatminini Ölçeği", dördüncü bölümde ise "Serbest Zaman Tatminini Ölçeği" kullanılmıştır.

Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği: Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilmiştir⁴⁷. Tek boyutlu olan ölçüm aracı, toplam 7 maddeden oluşmaktadır. Likert tipi formatında ve 1 ile 8 arasında değişmekte olan puanlama derecesine sahiptir. Rakamlar; "1 = Hiç önemli değil, Hiç, Hiç hoşlanmam", "8 = Çok önemli, Bütünüyle, Çok hoşlanırım" gibi iki zıt ucu göstermekte ve yüksek puanlar özdeşleşmenin fazla olduğuna işaret etmektedir. Ölçekten en çok 56, en az ise 7 puan alınabilmektedir. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik analizlerini içeren Türkçe uyarlama çalışmasını ise Günay ve Tiryaki (2003) yaparak kullanıma uygun hale getirmiştir²³.

Yaşam Tatmini Ölçeği: Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen ve bireylerin yaşam tatmin düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan "Satisfaction With Life Scale (SWLS)" Yaşam Tatmini Ölçeği¹⁶ tek boyutlu, 5 maddeli ve 7' li likert tipindedir. Toplam puan üzerinden değerlendirilmesi yapılan ölçeğin maksimum puanı 35 minimum puanı ise 5'dir. Değerlendirme sürecinde ise; 5 – 9 puan aralığı aşırı tatminsizlik, 20 – 24 puan aralığı hafif tatmin durumu ve 30 – 35 puan aralığı ise çok yüksek tatmin düzeyine işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ilk olarak aynı yıl içinde Köker (1991)³² ve Yetim (1991)⁵⁰ tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Sonrasında Durak vd. (2010)¹⁷ ölçeği farklı gruplar üzerinde ölçümleyerek Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Serbest Zaman Tatmin Ölçeği (SZTÖ):

Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen ölçüm aracı⁹ orijinal formunda 51 ifadeden ve 6 alt boyuttan (psikolojik, eğitim, sosyal, rahatlama, fizyolojik ve estetik) oluşmaktadır. Ölçeğin Türk toplumuna uygunluğunu tespit etmek için ise Karlı ve arkadaşları (2008b), geçerlik ve güvenilirlik analizini yaparak kullanıma uygun hale getirmiştir³⁰. Türkçe uyarlama çalışmasında madde sayısı 39'a düşerken 6 faktörlü yapı korunmuştur. Ölçekteki maddelerin değerlendirilmesi 5 puanlı Likert tipine göre

ayarlanmıştır (1 = Benim için hemen hemen hiç geçerli değil, 2 = Benim için nadiren geçerli, 3 = Benim için bazen geçerli, 4 = Benim için sıklıkla geçerli 5 = Benim için hemen hemen her zaman geçerli).

Verilerin Toplanması

Anketler katılımcılara araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Toplam 320 katılımcıya ulaşılmış ancak bunlardan 296'sı araştırmada kullanıma uygun görülmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS istatistik programıyla çözümlenmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra; dağılımların normallik sınaması çarpıklık ve basıklık testleri aracılığıyla incelenmiştir. Normal dağılım yapılarıyla karşılaştırılması sonucu parametrik test kararı alınmıştır. İlişki karşılaştırmalarında ise Pearson korelasyon analizi, etki çözümlenmesinde ise çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler – Yüzde ve Frekans Dağılımları

		f	%
Cinsiyet	Kadın	90	30,4
	Erkek	206	69,6
Eğitim Durumu	İlköğretim/Lise	110	37,3
	Lisans/Lisans Üstü	185	62,7
Herhangi Bir Taraftar Grubuna Üyelik Durumu	Evet	117	41,8
	Hayır	163	58,2
Takımınızın Deplasman Maçlarına Gitme Durumu	Evet	139	47,1
	Hayır	156	52,9
Spor Müsabakalarını Yerinde Seyretme Sıklığı	Hiç	152	51,4
	Ayda Bir Kez	66	22,3
	Yılda Bir Kez	78	26,4
Toplam		296	100

Tablo 1'de katılımcıların cinsiyet değişkenine ait frekans ve yüzde değerleri verilmiş olup, katılımcıların %30,4'ü kadın (n=90), %69,9'u erkektir (n=206). Eğitim durumu değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, katılımcıların %37,3'ü ilköğretim/lise (n=110), %62,7'si lisans/lisansüstü (n=185) olarak saptanmıştır. Herhangi bir taraftar grubuna üye olup/olmama değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup %41,8'i evet (üyesidir) (n=117), %58,2'si

hayırdır (üye değildir) (n=163). Takımınızın deplasman maçlarına gitme değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %47,1'i evet (gidiyor) (n=139), %52,9'u hayırdır (gitmiyor) (n=156). Spor müsabakalarını yerinde seyretme sıklığı değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %22,3'ü hiç (n=152), %22,3'ü ayda bir kez (n=66), %26,4'ü yılda bir kez (n=78) gidiyor olarak saptanmıştır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler – Ortalama ve Yaygınlık Ölçüleri

	$\bar{x}$	S	Min.	Max.	N
Yaş	23,15	7,37	14,00	65,00	296
Maçları Seyretmek İçin Aylık Harcama (TL)	122,24	192,61	00,00	1000,00	

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların yaş ortalaması ($\bar{x}$), 23,15 standart sapması (S),

7,37 en küçük yaş değeri 14, en büyük yaş değeri ise 65 olarak saptanmıştır.

Katılımcıların takımlarının maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcamalarının ($\bar{x}$), 122,24TL standart sapması (S), 192,61

en az harcama düzeyi 0 TL en fazla harcama düzeyi ise 1000 TL olarak saptanmıştır.

Tablo 3. Cinsiyete göre YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

		n	Yaşam Doyumu	n	Taraftar Özdeşleşme		
Cinsiyet	Kadın	Taraftar Özdeşleşme	84	0,33**	-	-	
		SZTÖ	Psikolojik	80	0,34**	80	0,33**
			Eğitim	83	0,37**	83	0,21*
			Sosyal	81	0,39**	80	0,40**
			Rahatlama	84	0,42**	80	0,17
			Fizyolojik	86	0,33**	83	0,28*
			Estetik	86	0,36**	85	0,31**
	Taraftar Özdeşleşme	182	0,37**	-	-		
	Erkek	SZTÖ	Psikolojik	188	0,59**	171	0,32**
			Eğitim	197	0,57**	178	0,30**
			Sosyal	198	0,56**	181	0,36**
			Rahatlama	197	0,43*	178	0,25**
			Fizyolojik	192	0,54**	174	0,34**
			Estetik	200	0,48**	182	0,28**

*p<0,05 **p<0,01

Tablo 3 incelendiğinde, kadın katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve düşük düzeyde korelasyonlar görülürken, erkek katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir. Ayrıca, kadın katılımcılarda

serbest zaman tatmininin rahatlama alt boyutu ve taraftar özdeşleşme arasında ilişki bulunmamıştır. Bu çözümlene sonucunda, eğitim erkek katılımcıların serbest zaman ölçeğinin alt boyutları, yaşam doyumu ve taraftar özdeşleşme ilişkilerinin kadın katılımcılara göre daha güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Eğitim durumuna göre YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

		n	Yaşam Doyumu	n	Taraftar Özdeşleşme		
Eğitim Durumu	İlköğretim/Lise	Taraftar Özdeşleşme	97	0,61**	-	-	
		SZTÖ	Psikolojik	90	0,84**	90	0,57**
			Eğitim	93	0,77**	93	0,54**
			Sosyal	94	0,73**	94	0,56**
			Rahatlama	94	0,66**	94	0,50**
			Fizyolojik	89	0,68**	89	0,52**
			Estetik	95	0,58**	95	0,44**
	Taraftar Özdeşleşme	173	0,24**	-	-		
	Lisans/Lisansüstü	SZTÖ	Psikolojik	161	0,32**	161	0,23**
			Eğitim	168	0,37**	168	0,18*
			Sosyal	167	0,39**	167	0,28**
			Rahatlama	164	0,32**	164	0,12*
			Fizyolojik	168	0,35**	168	0,22**
		Estetik	172	0,38**	172	0,24**	

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 4 incelendiğinde, eğitim durumu ilköğretim/lise olan katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest

zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar görülürken, eğitim durumu lisans/lisansüstü olan katılımcıların yaşam tatmini, taraftar

özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde düşük ve orta düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir. Bu çözümleme sonucunda, eğitim düzeyi ilköğretim/lise grubundaki

katılımcıların serbest zaman ölçeğinin alt boyutları, yaşam doyumu ve taraftar özdeşleşme ilişkilerinin eğitim düzeyi lisans/lisansüstü grubundan çok daha güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Herhangi bir taraftar grubuna üyelik durumuna göre YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

Herhangi Bir Taraftar Grubuna Üyelik Durumu		n	Yaşam	n	Taraftar		
			Doyumu		Özdeşleşme		
Herhangi Bir Taraftar Grubuna Üyelik Durumu	Evet	SZTÖ	Taraftar Özdeşleşme	98	0,47**	-	-
			Psikolojik	104	0,66**	91	0,42**
			Eğitim	111	0,69**	97	0,44**
			Sosyal	109	0,62**	97	0,42**
			Rahatlama	110	0,60**	95	0,37**
			Fizyolojik	109	0,63**	96	0,43**
			Estetik	111	0,55**	98	0,34**
	Hayır	SZTÖ	Taraftar Özdeşleşme	153	0,27**	-	-
			Psikolojik	150	0,36**	147	0,28**
			Eğitim	155	0,35**	151	0,19*
			Sosyal	154	0,38**	149	0,31**
			Rahatlama	154	0,28*	148	0,17*
			Fizyolojik	154	0,32**	149	0,24**
			Estetik	159	0,34**	154	0,27**

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 5 incelendiğinde, herhangi bir taraftar grubuna üye olan katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar görülürken, herhangi bir taraftar grubuna üye olmayan katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini

düzeylerinde pozitif yönde orta ve düşük düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir. Taraftar grubuna üyelik durumuna göre evet ve hayır grupları arasındaki ilişkilerin gücü karşılaştırıldığında evet grubundaki değişkenler arası ilişkilerin gücünün daha yüksek olduğu görülebilmektedir.

Tablo 6. Takımınızın deplasman maçlarına gitme durumuna göre YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

Takımınızın Deplasman Maçlarına Gitme Durumu		n	Yaşam	n	Taraftar		
			Doyumu		Özdeşleşme		
Takımınızın Deplasman Maçlarına Gitme Durumu	Evet	SZTÖ	Taraftar Özdeşleşme	126	0,45**	-	-
			Psikolojik	104	0,70**	119	0,48**
			Eğitim	111	0,66**	123	0,44**
			Sosyal	109	0,64**	125	0,43**
			Rahatlama	110	0,51**	123	0,41**
			Fizyolojik	109	0,64**	124	0,43**
			Estetik	111	0,60**	126	0,36**
	Hayır	SZTÖ	Taraftar Özdeşleşme	139	0,30**	-	-
			Psikolojik	150	0,36**	131	0,28**
			Eğitim	155	0,35**	137	0,19*
			Sosyal	154	0,38**	135	0,31**
			Rahatlama	154	0,28*	134	0,17*
			Fizyolojik	154	0,32**	132	0,24**
			Estetik	159	0,34**	140	0,27**

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 6 incelendiğinde, takımınızın deplasman maçlarına giden katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman

tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar görülürken, takımınızın deplasman maçlarına gitmeyen

katılımcıların yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta ve düşük düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir. Deplasman maçlarına giden

ve gitmeyen gruplar arasındaki ilişkilerin gücü karşılaştırıldığında evet grubundaki değişkenler arası ilişkilerin gücünün daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7. Müsabakaları yerinde seyretme sıklığına göre YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

		n	Yaşam Doyumu	n	Taraftar Özdeşleşme	
Hiç	Taraftar Özdeşleşme	143	0,26**	-	-	
	SZTÖ	Psikolojik	142	0,40**	139	0,30**
		Eğitim	144	0,43**	141	0,22**
		Sosyal	143	0,40**	139	0,35**
		Rahatlama	143	0,38**	137	0,14
		Fizyolojik	142	0,35**	137	0,28**
		Estetik	148	0,37**	143	0,34**
Futbol Maçlarını Yerinde Seyretme Sıklığı	Taraftar Özdeşleşme	68	0,60**	-	-	
	SZTÖ	Psikolojik	56	0,51**	62	-0,03
		Eğitim	62	0,43**	65	0,02
		Sosyal	61	0,41**	67	0,02
		Rahatlama	62	0,20	66	-0,01
		Fizyolojik	60	0,39**	65	0,03
		Estetik	62	0,39**	67	0,05
Ayda Bir ve daha fazla Kez	Taraftar Özdeşleşme	55	0,03	-	-	
	SZTÖ	Psikolojik	70	0,73**	50	0,55**
		Eğitim	74	0,68**	55	0,47**
		Sosyal	75	0,69**	55	0,48**
		Rahatlama	74	0,63**	55	0,51**
		Fizyolojik	74	0,67**	55	0,42**
		Estetik	75	0,39**	57	0,38**

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 7 incelendiğinde, takımının maçların hiç gitmeyen, yılda bir- birkaç kez giden ve ayda bir kez ve daha fazla giden gruplar arasında yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde orta, düşük ve yüksek düzeyde korelasyonlar görülmektedir. Takımının maçlarına hiç gitmeyen katılımcıların serbest zaman tatmininin rahatlama alt boyutu ve

taraftar özdeşleşme arasında, yılda bir kez giden katılımcıların rahatlama alt boyutu, yaşam tatmini ve taraftar özdeşleşme arasında ilişki yoktur. Gruplar arası karşılaştırma yapıldığında ise müsabakaları canlı yerinde sıklığı daha fazla olan katılımcıların üç değişkene ilişkin ilişki puanlarının daha güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Toplam gruplarda YDÖ, STÖÖ ve SZTÖ arasındaki ilişkiler

		n	Yaşam Doyumu	n	Taraftar Özdeşleşme	
Toplam Puan	Taraftar Özdeşleşme	266	0,38**	-	-	
	SZTÖ	Psikolojik	268	0,53**	251	0,34**
		Eğitim	280	0,52**	261	0,29**
		Sosyal	279	0,52**	261	0,36**
		Rahatlama	279	0,43**	258	0,23**
		Fizyolojik	276	0,49**	257	0,32**
		Estetik	286	0,46**	267	0,30**

**p<0,01

Tablo 8 incelendiğinde, toplam gruplarda yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve

serbest zaman tatmini boyutlarında düşük (r= 0,23**) ve orta (r= 0,53**) düzeyde pozitif

yönde anlamlı korelasyonlar görülmektedir. Buna göre katılımcıların taraftar özdeşleşme seviyesi, serbest zaman tatmin düzeyi

artıkça yaşam doyumları da anlamlı olarak artmaktadır.

Tablo 9. STÖÖ ve SZTÖ'nün YDÖ'yi açıklamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		Anlamlılık Düzeyi
	B	Std.hata	Beta	t	
(Sabit)	-0,29	0,05		-0,63	0,52
Taraftar	0,07	0,02	0,17	0,93	0,00
Özdeşleşme	0,25	0,11	0,22	0,13	0,03
Psikolojik	0,14	0,11	0,14	0,20	0,22
Eğitim	0,03	0,12	0,03	0,32	0,74
Sosyal	-0,13	0,18	-0,06	-0,73	0,46
Rahatlama	0,11	0,16	0,07	0,71	0,47
Fizyolojik	0,40	0,20	0,18	0,95	0,05
Estetik					
R= 0,622 R ² = 0,387 F= 18,868 p= 0,000					

Tablo 9 incelendiğinde taraftar özdeşleşme, psikolojik ve estetik alt boyutlarında yaşam tatmini üzerinde pozitif yönlü anlamlı (p= 0,00) yordama gücüne sahip olduğu

belirlenmiştir. Tablo 9'daki gücünün önem sırası ise, psikolojik, estetik ve taraftar özdeşleşme biçimindedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Futbol taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyinin, yaşam tatmini ve serbest zaman tatmini arasındaki ilişki üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmaya 296 birey katılmıştır. Araştırma için toplanan veriler ile cinsiyet, eğitim durumu, herhangi bir taraftar grubuna üyelik, takımın deplasman maçlarına gitme durumu, maçları yerinde seyretme sıklığı değişkenleri dikkate alınarak incelenmiştir. Elde edilen bilgiler literatür kaynaklarıyla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Araştırma bulgularında katılımcıların cinsiyet değişkenine ait yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde korelasyonlar görülmektedir. Bu sonuçlara göre katılımcıların serbest zaman tatmini ve taraftar özdeşleşme düzeyi artıkça yaşam doyumları da artmaktadır. Bununla birlikte kadın katılımcılarda ise serbest zaman tatmininin rahatlama alt boyutu ve taraftar özdeşleşme arasında ilişki bulunmamıştır. Korelasyonlar cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde hem taraftar özdeşleşme

ve yaşam doyumu ilişkisi, hem yaşam doyumu ve serbest zaman tatmini ilişkisi ve hem de taraftar özdeşleşme ile serbest zaman tatmini ilişkisi açısından erkeklerin kadınlardan daha yüksek pozitif ilişki puanlarına sahip olduğu görülmektedir. (Tablo3). Nitekim Paksoy (2014)³⁷ cinsiyetler arasında özdeşleşme düzeyleri açısından fark olduğunu belirtmiştir. Erkek katılımcıların takımla özdeşleşme düzeyinin kadınlara göre yüksek seviyede olduğunu belirtmiştir. Araştırmacılar Polat ve Ark.(2018)³⁸ katılımcıların cinsiyete göre taraftar özdeşleşme düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır. Beşikçi'nin (2016)¹² macera rekreasyonunda heyecan arayışı ve serbest zaman motivasyonu ve serbest zaman tatmini konulu çalışmasında elde etmiş olduğu veriler doğrultusunda serbest zaman ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı fark tespit etmiştir. Araştırmacılar Gandelman ve Piani (2013)¹⁹ ve Zappulla ve ark. (2013)⁵¹ tarafından yapılan araştırmalarda ise erkek katılımcıların daha yüksek yaşam doyum düzeyine sahip olduğunu vurgulamışlar. Günay ve Tiryaki (2003)²³ çalışmasında erkeklerin taraftarlık özdeşleşme düzeyinin

daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Gencay (2004)²⁰ da üniversite öğrencilerinin spor taraftarlık davranışları üzerine yapmış olduğu araştırmada erkek öğrencilerin taraftarlık özdeşleşme düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sönmezoğlu ve ark. (2014)⁴¹ gençlik merkezi üyelerinin serbest zaman tatmin düzeylerini inceledikleri çalışmalarında cinsiyet açısından durum değerlendirildiğinde Psikolojik, Eğitim ve Rahatlama alt boyutlarında kadınların serbest zaman tatmin düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ortaya çıkan bu sonuçların sebebinin cinsiyetler arası ilgi farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Araştırma bulgularında katılımcıların ilköğretim/lise ve lisans/lisansüstü eğitim seviyesi arasında yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde korelasyonlar görülmektedir. İlköğretim/lise grubundaki SZTÖ alt boyutları ve yaşam doyumu, yaşam doyumu ve taraftar özdeşleşme ile SZTÖ alt boyutları ve taraftar özdeşleşme ilişkilerinin lisans/lisansüstü grubundan çok daha güçlü olduğu görülmektedir (Tablo4). Baş (2008)⁸ futbolda taraftar ve takım özdeşleşmesini incelemiş olduğu çalışmada eğitim durumu lise olan katılımcıların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Aycan ve ark. (2009)⁵ tarafından yapılan profesyonel futbol müsabakalarına seyirci olarak katılım kararını etkileyen değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi konulu araştırmada da takım özdeşleşme düzeyi ve eğitim durumu değişkeni arasında benzer sonuçlar elde ettiği görülmektedir. Kısaca eğitim seviyesinin özdeşleşme ve tatmin ilişkilerinde etkin bir rol üstlendiği söylenebilir.

Araştırma bulgularında katılımcıların herhangi bir taraftar grubuna üye olan ve üye olmayanlar arasında yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde korelasyonlar görülmektedir. Bunun yanı sıra herhangi bir taraftar grubuna üye olanlarda (evet grubu) yukarıda bahsi geçen bu üç değişken arasındaki ilişkilerin gücü de bir taraftar grubuna üye olmayanlardan (hayır grubu) daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Al-wasel'in (2016)³ yapmış olduğu çalışmada

etkinliğin kalite algısı ölçeğinden aldıkları puanlar ve üyelik durumuna göre katılımcıların taraftarlık özdeşleşme düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda herhangi bir taraftar grubuna üye olanların taraftarlık özdeşleşme düzeyi herhangi bir taraftar grubuna üye olmayanların taraftarlık düzeyine göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Demirel ve ark. (2007)¹⁵ tarafından gerçekleştirilen çalışmada da taraftar grubuna üye olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin özdeşleşme düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık olduğu belirtilmiştir. Özetle taraftarlık grubuna üyelik durumunun özdeşleşme ve tatmin duyguları arasındaki ilişkilere olumlu katkı yaptığı ifade edilebilir.

Araştırma bulgularında takımının deplasman maçlarına giden ve gitmeyenler arasında yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini boyutlarında düşük orta ve yüksek düzeylerinde pozitif yönde anlamlı korelasyonlar tespit edilmiştir. Deplasman maçlarına giden ve gitmeyen gruplar arasındaki ilişkilerin gücü karşılaştırıldığında ise maçlara giderim diyen grubundaki değişkenler arası ilişkilerin gücünün daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo6). Araştırmacıardan Al-wasel'in (2016)³ çalışma sonuçlarına göre katılımcıların deplasman maçlarını takip edip aynı zamanda maçlara katılma oranlarının çok düşük seviyede olduğunu tespit etmiştir. Salam'ın (2015)⁴⁰ futbol seyircilerinde taraftarlık özdeşleşme düzeyi ve sponsorluk konulu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Takımının deplasman maçlarına giderek takımını destekleyen taraftarların maçları hangi sıklıkla takip ederlerse yaşam tatmin seviyeleri ve serbest zaman tatmini ve taraftar özdeşleşme düzeyde yükselmektedir. Bunun yanı sıra eğlence, haz, tatmin, estetik ve olumlu gerilim motivasyon faktörlerinin psikolojik bağlılık üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularında takımının maçlarına hiç gitmeyen, yılda bir- birkaç kez giden ve ayda bir kez ve daha fazla giden gruplar arasında yaşam tatmini, taraftar özdeşleşme ve serbest zaman tatmini düzeylerinde pozitif yönde korelasyonlar görülmektedir. Bu sonuçlara göre korelasyonlar yerinde seyretme sıklığı açısından

değerlendirildiğinde takımının maçlarına hiç gitmeyen katılımcıların serbest zaman tatmininin rahatlatma alt boyutu ve taraftar özdeşleşme arasında, yılda bir kez giden katılımcıların rahatlatma alt boyutu, yaşam tatmini ve taraftar özdeşleşme arasında ilişki tespit edilmemiştir. Aynı zamanda gruplar arası karşılaştırma yapıldığında ise müsabakaları canlı yerinde sıklığı daha fazla olan katılımcıların üç değişkene ilişkin ilişki puanlarının daha güçlü olduğu görülmektedir (Tablo7). Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre takımının maçlarını takip eden taraftarların serbest zaman tatmin seviyeleri, yaşam tatmini ve taraftar özdeşleşme düzeylerinin yüksek seviyede olduğu gözlemlenmiştir.

Regrasyon analiz sonuçları değerlendirildiğinde ise taraftar özdeşleşme, psikolojik ve estetik alt boyutlarında yaşam tatmini üzerinde pozitif yönlü anlamlı yordama gücüne sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo9). Rodriguez, Latkova ve Sun (2008)³⁹ ve Wang ve ark.(2008)⁴⁶ tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda ise yaşam doyumu ve serbest zaman tatmini arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu belirtmişler. Küçük-Kılıç ve ark.'nın (2016)³³ rekreasyonel tatmin ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarındaki regresyon analizi sonucunda, katılımcıların serbest zaman tatmin düzeylerinin, yaşam doyum düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit etmişlerdir. Araştırmacılarından Huang ve Carleton (2003)²⁷ ve Kovacs (2007)³¹ çalışmalarında yaşam doyumu ve serbest zaman tatmini arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçlara dayanarak taraftar özdeşleşme düzeyinin ve serbest zaman tatminin oluşturduğu olumlu duyguların genel yaşam tatmini üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; taraftar grubuna üye olma, eğitim seviyesi, cinsiyet, deplasman maçlarına gitme, maçları yerinde seyretme sıklığı değişkenleri taraftar özdeşleşme düzeyine etki etmektedir. Taraftarların takımlarıyla özdeşleşme düzeyi arttıkça, serbest zaman tatmin düzeyleri ve yaşam doyumları da anlamlı olarak artmaktadır. Bununla birlikte taraftar özdeşleşme düzeyi ve serbest zaman tatminin birlikte yaşam doyumu üzerinde anlamlı yordayıcı etkisinin

olduğu da belirlenmiştir. Bu sonuçlar taraftarlık duygusunun ve serbest zamanlarda yaşanan tatmin miktarının bireyin tüm yaşamını ilgilendiren yaşam tatmini kavramıyla etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan çalışma grubunun, sadece bir şehirde yaşayan bireylerden oluşması araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Acet M., Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2001.
- Addington. J.E., % 100 Düşünce Gücü. (çev. Çetinkaya B.), Akaşa Yayınları, 3. Baskı, s.22-78, İstanbul, 2005.
- Al-Wasel A.A.A., Futbol Seyircilerinde Taraftarlık Özdeşleşme Düzeyi ve Etkinliğin Kalite Algısının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2016.
- Ashforth B.E., Mael F., Social Identity Theory and the Organizations, *Academy of Management Review*, 14:20-39, 1989.
- Aycan A., Polat E., Uçan Y., Takım Özdeşleşme Düzeyi İle Profesyonel Futbol Müsabakalarına Seyirci Olarak Katılım Kararını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(4):169-174, 2009.
- Aytaç K.Y., Taraftarların Spor Kulüplerindeki Lisanslı Ürün Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Satın Alma Tutumlarının İncelenmesi, Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2009.
- Ayyıldız T., Rekreatif Dans Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2015.
- Baş M., Futbolda Taraftar ve Takım Özdeşleşmesi (Trabzonspor Örneği), Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008.
- Beard J.G, Ragheb M.G., Measuring Leisure Satisfaction, *Journal of Leisure Research*, 12(1):20-33, 1980.
- Beggs B.A., Elkins D.J., The Influence of Leisure Motivation on Leisure Satisfaction, *The Cyber Journal of Applied Leisure and Recreation Research*, 2010.
- Belk R., Possessions and The Extended Self, *Journal of Consumer Research*, 15(2):139-168, 1988.
- Beşikçi T., Macera Rekreasyonunda Heyecan Arayışı, Serbest Zaman Motivasyonu ve Serbest Zaman Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Çok Hafif Hava Araçları (ÇHHA) Pilot Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celal Bayar Üniversitesi Manisa, 2016.
- Broughton K., Beggs B.A., Leisure Satisfaction of Older Adults, *Journal of Activities, Adaptation & Aging*, 31(1):1-18, 2006.
- Chen C., Personality Traits and Their Relationship to Leisure Motivation and Leisure Satisfaction in Southern Taiwan University Students, Doktora Tezi, San Antonio, University of the Incarnate Word, Texas, 2005.
- Demirel M., Karahan B.G., Ünlü H., Farklı Üniversitelerdeki Spor Taraftarlarının Takımları İle Özdeşleşme Düzeyleri, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 2007.
- Diener E., Emmons R.A., Larsen R.J., Griffin S., The Satisfaction With Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49,71-75, 1985.
- Durak M., Durak E.Ş., Gençöz T., Psychometric Properties of The Satisfaction With Life Scale Among Turkish University Students, Correctional Officers, and Elderly Adults, *Social Indicators Research*, 99(3):413-429, 2010.
- Ekinci N.E., Kalkavan A., Üstün Ü.D., Gündüz B., Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklerine Katılmalarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi: Sportif Bakış, *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-13, 2014.
- Gandelman N., Piani G., Quality of Life Satisfaction Among Workers and Non-Workers in Uruguay, *Social Indicators Research*, 111(1):97-115, 2013.
- Gencay S., Üniversite Öğrencilerinin Spor Taraftarlığıyla İlgili Davranışları Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2004.
- Güllü M., Güçlü. M., Ortaöğretim Öğrencilerinin Taraftarı Oldukları Spor Takımları İle Özdeşleşmelerinin İncelenmesi, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya 3-5, 2006.
- Gümüş H., Karakullukçu Ö.F., Futbol ve Basketbol Taraftarında Serbest Zaman Tatmini: Afyonkarahisar Örneği, *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(Special Issue 1):401-409, 2015.
- Günay N., Tiryaki Ş., Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğinin (STÖÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1):14-26, 2003.
- Harden M.D., The Five Factor Model of Personality and Leisure Experience, Master Thesis, Fullerton, California State University, 2008.
- Hou J., Tu H.H., Yang M., Agreeableness and Leisure Satisfaction in The Context of Online Games, *Social Behavior and Personality*, 35(10):1379-1384, 2007.
- Huabner E.S., Initial Development of The Student's Life Satisfaction Scale, *School Psychology International*, 12(3), 1991.
- Huang C., Carleton B., The Relationships Among Leisure Participation, Leisure Satisfaction, and Life Satisfaction of College Students in Taiwan, *Journal Of Exercise Science and Fitness*, 1(2):129-132, 2003.
- Karasar. N., Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, Nobel Akademik Yayıncılık, 31. Basım, Ankara, 2016.
- Karlı Ü., Polat E., Üzüm H., Koçak S., The Leisure Satisfaction Levels of University

- Student, 10th. International Sport Sciences Congress, Bolu, October 23-25, 2008.
30. Karlı Ü., Polat E., Yılmaz S., Koçak S., Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin (SZTÖ-uzun versiyon) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, Spor Bilimleri Dergisi, 19(2):80-91, 2008b.
31. Kovacs A., The Leisure Personality: Relationships Between Personality, Leisure Satisfaction, and Life Satisfaction, School of Health, Physical Education and Recreation, Doktora Tezi, Indiana University, ABD, 2007.
32. Köker S., Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1991.
33. Küçük Kılıç S., Lakot Atasoy K., Gürbüz B., Öncü E., Rekreatyonel Tatmin ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İÜ Spor Bilimleri Dergisi, 6 (3): 1303-1414, 2016.
34. Madrigal R., "The Influence of Social Alliances With Sport Teams on Intentions To Purchase Corporate Sponsors' Products" Journal of Advertising, 29(4):13-24, 2000.
35. Mieczkowski. Z., World Trend in Tourism and Recreation, Peter Lang Publishing, New York, 1990.
36. Özbey S., Çelebi, M., Rekreatyon, Ed. Nevzat Mirzeoğlu, Spor Bilimlerine Giriş, Bağırçan Yayınevi, s.227-264, Ankara, 2003.
37. Paksoy E., Futbol Fanatizmi, Taraftar Kimliği: Beşiktaş Çarşı Taraftarlarının Taraftarlıkla İlgili Davranışlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, 2014.
38. Polat E., Yoka K., Üzümlü H., Taraftar Özdeşleşme Düzeyi ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, International Eurasian Conference on Sport Education and Society, Mardin, 15-18 November, 2018.
39. Rodriguez A., Latkova P., Sun Y.Y., The Relationship Between Leisure and Life Satisfaction: Application of Activity and Need Theory, Social Indicators Research, 86(1), 163-175, 2008.
40. Salam M.S., Futbol Seyircilerinde Taraftarlık Özdeşleşme Düzeyi ve Sponsorluğun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015.
41. Sönmezoğlu U., Polat E., Aycan A., Gençlik Merkezi Üyeleri ve Bazı Değişkenlere Göre Serbest Zaman Tatmin Düzeyleri, International Journal of Science Culture and Sport, 2(5):219-219, 2014.
42. Şahin. H.M., Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Nobel Yayın, Ankara, 2003.
43. Şener A., Yaşlılık, Yaşam Doyumu ve Boş Zaman Faaliyetleri, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi. 17 Mart 2009.
44. Trail G.T, Robinson M.J, Dick R.J, Gillentine A.J., Motives and Points of Attachment: Fans Versus Spectators in Intercollegiate Athletics, Sport Marketing Quarterly, 12(4):217-227, 2003.
45. Tu H.H., Chen L.S., Wang M.C., Lin J.Y., The Impact of Neuroticism on Leisure Satisfaction: Online Game Application, Social Behavior and Personality, 35(10):1399-1404, 2007.
46. Wang E.S., Chen L.S, Lin J.Y., Wang M.C., The Relationship Between Leisure Satisfaction and Life Satisfaction of Adolescents Concerning Online Games, Adolescence, 43(169):177-84, 2008.
47. Wann D.L., Branscombe N.R., Sports Fans: Measuring Degree of Identification With Their Team, International Journal of Sports Psychology, 24(1):17, 1993.
48. Wann D.L., Melnick M.J, Sports Fans:Psychology and Social Impact of Spectators, Routedge; Newyork, 246, 2001.
49. Wu S.H., Tsai C.Y.D., Hung C.C., Toward Team or Player? How Trust, Vicarious Achievement Motive, and Identification Affect Fan Loyalty, Journal of Sport Management, 26:177-191, 2012.
50. Yetim Ü., Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir, 1991
51. Zappulla C., Pace U., Cascio V.L., Guzzo G., Huebner E.S., Factor Structure and Convergent Validity of The Long and Abbreviated Versions of The Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale in an Italian Sample, Social Indicators Research, 11(1):57-69, 2013.